

Kompong Cham'da bir köy camii

baskı, öte yandan iktisadî gelişme önünde engel teşkil eden katı siyasî rejim, askerî güçle ülkede muhalefeti temsil eden bütün kesimleri yok etme savaşına girdi. Rejimin katlettiği 2 milyondan fazla insan arasında 200.000'e yakın müslümanın bulunduğu tahmin edilmektedir. Bu süreçte 183 cami ve çok sayıda Kur'an okulu yerle bir edildi. 1975'te müslümanların bir köyde rejime karşı başlattıkları isyan kanlı bir şekilde bastırıldı. Rejim Çamca, Malayca ve Arapça konuşup yazmayı yasakladı. Bu politikalar çerçevesinde Kur'an ve dinî kitapların tamamı yakıldı. 1978'de Vietnam'ın ülkeyi işgaliyle komünist rejim son bulurken bu kanlı yıkımların da durmasını sağladı. Ancak müslümanların yeni siyasî ortamda toparlanması Vietnam'ın ülkeden çekilmesiyle başladı. İslâm ülkelerinden Kamboçya'ya gelen İslâmî teşkilâtlar ve cemiyetler müslümanların yeniden toparlanmasına büyük destek ve katkı sağladı.

Çamlar'ın çoğu Şâfiî mezhebine mensuptur. Ülkede ayrıca Ahmedî mezhebine bağlı küçük bir topluluk yaşamaktadır. Komünist rejim sonrası sadece yirmi cami ayakta kalmışken bu sayı 2005'te 244'e, mescid sayısı ise 313'e ulaştı. Ayrıca son dönemde çok sayıda medrese ve Kur'an kursu açıldı. Dinî örgütlü yapının resmî ayağını ülkede tanınan müftülük kurumu teşkil eder. 1993 Kamboçya Krallığı anayasasına göre Budizm resmî dindir, ancak din özgürlüğü de getirilmiştir. Komünist rejimden sonra ilk müftü 1996'da tayin edildi. Kamboçya'da imamlık eyalet imamlığı, mahallî imamlık ve köy imamlığı olarak üçe ayrılır. Köylerdeki anlaşmazlıkları çözmek ve İslâm'ı öğretmekle görevli tuanlar müslüman toplumda saygın bir yere sahiptir. Müslümanlar bu dönemde bakanlık gibi üst düzey görevlere tayin

edildi. Ülkede müslümanlar teşkilâtli bir yapıya sahiptir. Son zamanlarda kurulan İslâmî kuruluşların başlıcaları Kamboçya İslâm Din İşleri, Kamboçya İslâm Merkezi, Kamboçya İslâm Kalkınma Fonu, Kamboçya Müslüman Kadınlar Birliği, Kamboçya İslâm Kalkınma Birliği, Kamboçya Müslüman Öğrenciler Birliği, Kamboçya İslâm Tıp Birliği ve Kamboçya İslâm Yardımlaşma Birliği'dir.

BİBLİYOGRAFYA :

Ysa Osman, *Oukoubah: Justice for the Cham Muslims under the Democratic Kampuchea Régime*, Phnom Penh 2002; a.mlf., *The Cham Rebellion: Survivors' Stories from the Villages*, Phnom Penh 2006; C. Hughes, *The Political Economy of Cambodia's Transition, 1991-2001*, London 2003; E. D. Weitz, *A Century of Genocide: Utopias of Race and Nation*, Princeton 2003, s. 144-189; K. J. Clymer, *The United States and Cambodia, 1969-2000: A Troubled Relationship*, London 2004; J. A. Tully, *A Short History of Cambodia: From Empire to Survival*, Singapore 2005; Gregor Muller, *Colonial Cambodia's 'Bad Frenchmen': The Rise of French Rule and the Life of Thomas Caraman, 1840-87*, London 2006; Omar Farouk, "The Re-organization of Islam in Cambodia and Laos", *Islam at the Margins: The Muslims of Indochina* (ed. Omar Farouk – Hiroyuki Yamamoto), Kyoto 2008, s. 70-85; Mohamad Zain bin Musa, "Dynamics of Faith: Imam Musa in the Revival of Islamic Teaching in Cambodia", a.e., s. 59-69; a.mlf., "History of Education Among the Cambodian Muslims", *Malaysian Jebat*, XXXVIII/1, Bangi/Selangor 2011, s. 81-105; Bjørn A. Blengslı, "Muslim Metamorphosis: Islamic Education and Politics in Contemporary Cambodia", *Making Modern Muslims: The Politics of Islamic Education in Southeast Asia* (ed. R. W. Hefner), Honolulu 2009, s. 172-204; *Islamic Studies and Islamic Education in Contemporary Southeast Asia* (ed. Kamaruzzaman Bustamam-Ahmad – Patrick Jory), Kuala Lumpur 2011, s. 162-163, 165-166, 168-169, 170; E. Stock, "Les communautés musulmanes du Cambodge: un aperçu", *Atlas des minorités musulmanes en Asie méridionale et orientale* (ed. M. Gilquin), Paris 2012, s. 183-216; S. Strangio, *Hun Sen's Cambodia*, New Haven 2014; B. Kiernan, "Orphans of Genocide: The Cham Muslims of Kampuchea under Pol Pot", *Bulletin of Concerned Asian Scholars*, XX/4, Cambridge 1988, s. 1-33; Philipp Bruckmayr, "The Cham Muslims of Cambodia: From Forgotten Minority to Focal Point of Islamic Internationalism", *American Journal of Islamic Social Sciences*, XXIII/3, Herndon 2006, s. 1-23; C. Kersten, "Cambodia's Muslim King: Khmer and Dutch Sources on the Conversion of Reameathipadei I, 1642-1658", *Journal of Southeast Asian Studies*, XXXVII/1, Singapore 2006, s. 1-22; Y. Maunati – B. R. Sari, "Construction of Cham Identity in Cambodia", *Suvannabhumi*, VI/1, Busan 2014, s. 107-135; G. Meillon, "Çam", *EP* (İng.), II, 8-9; David M. Ayres, "Cambodia", *Encyclopedia of Modern Asia* (ed. D. Levinson – K. Christensen), New York 2001, I, 407-410; Jeanne Morel, "Cambodia-History", a.e., I, 417-422; "Cambodia", *Worldmark Encyclopedia of the Nations: Asia & Oceania* (ed. T. L. Gall), Farmington 2004, IV, 91-107.

RIZA KURTULUŞ

KANIK, Orhan Veli (1914-1950)

Cumhuriyet dönemi şairi.

13 Nisan 1914 tarihinde İstanbul'da Beykoz Yalıköyü'nde doğdu. Babası Mehmet Veli Bey, İzmir tüccarlarından Fahmi Bey'in oğlu, annesi Fatma Nigâr Hanım, Beykoz eşrafından tüccar Hacı Mehmet Bey'in kızıdır. Mehmet Veli Bey, Müzikayı Hümâyun'da klarnetçilik, Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası'nda şeflik ve Ankara Radyosu'nda müdürlük gibi görevlerde bulunmuştur. Çocukluğu Beykoz, Beşiktaş ve Cihangir'de geçen Orhan Veli, Galatasaray Lisesi'nin ilkökul kısmına yatılı olarak verildi. İlk dört sınıfı burada okuduktan sonra annesiyle birlikte babasının yanına Ankara'ya gitti (1925). İlkokulu bitirince yine yatılı olarak Ankara Erkek Lisesi'ne kaydoldu. Mezuniyetinin ardından İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'ne girdiyse de (1933) buradan ayrılıp (1936) Ankara'ya döndü ve PTT Umum Müdürlüğü Telgraf İşleri Reisliği Milletlerarası Nizamlar Bürosu'nda memurluğa başladı. Askerliğini Gelibolu'nun Kavak köyünde yaptı (1942-1945). Dönüşte iki yıl Maarif Vekâleti Tercüme Bürosu'nda çalıştı. 1946 seçimlerinden sonraki siyasî gelişmeler sebebiyle önemini yitiren Tercüme Bürosu'ndaki görevinden istifa ederek (1947) arkadaşlarıyla birlikte on beş günde bir çıkan *Yaprak* (1 Ocak 1949 – 1 Haziran 1950, yirmi sekiz sayı) dergisini yayımlamaya başladı. Derginin kapanmasının ardından İstanbul'a taşındı. Bir ziyareti sırasında Ankara'da inşaat çukuru düşmesinden kaynaklanan beyin kanaması sonucunda 14 Kasım 1950'de İstanbul'da öldü ve Rumelihisarı Mezarlığı'nda gömüldü.

Lisede Ahmet Hamdi Tanpınar, Rifkî Melül Meriç, Halil Vedat Fıratlı, Yahya Saim Ozanoğlu gibi isimler hocası olmuştur. "Birinci Yeni" veya "Garip" hareketi diye bilinen yenilik akımını birlikte başlatacağı Oktay Rifat ile Melih Cevdet Anday okul arkadaşlarıdır. O yıllarda *Sesimiz* adlı okul dergisini çıkarma işini üstlendiği gibi Ankara Halkevi'nde bazı piyeslerde de oyuncu olarak rol aldı. 1936 yılından itibaren *Varlık* dergisinde yayımlanmaya başlanan şiirlerinde bazan "Mehmet Ali Sel" takma adını kullanmıştır. Yeni tarzdaki ilk şiirleri de bu dergide Eylül 1937'de çıkmıştır. Edebiyat ortamından olumlu ve olumsuz tepkiler alan bu tarz şiirlerini *Gençlik*, *İnsan*, *Yenilik*, *Ses*

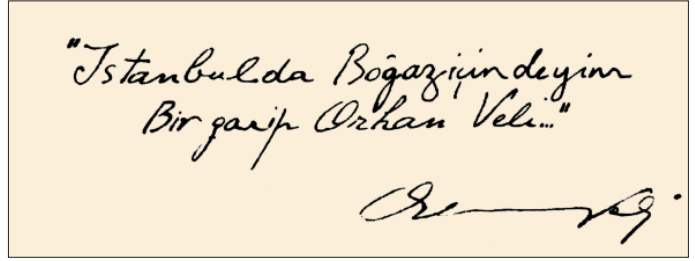
gibi dergilerde yayımlamaya devam etmiş, Mayıs 1941'de Oktay Rifat ve Melih Cevdet ile birlikte *Garip* adlı ortak bir kitap çıkarmışlardır. Özellikle Orhan Veli tarafından kaleme alınan kitabın önsözü şiirde o güne kadar alışılmış değer ve ölçülere karşı eleştiriler içerir. Şair 1945'te *Vazgeçemediğim* adlı ikinci şiir kitabını ve *Garip*'in sadece kendi şiirlerini içeren ikinci baskısını yayımlamış, ardından *Destan Gibi*, *Yenisi* ve *Karşı* çıkmış, şiirleri ölümünden sonra *Bütün Şiirleri* başlığıyla defalarca basılmıştır. Nesir yazıları da bir araya getirilmiş, ayrıca Fransızca'dan yaptığı çeviriler yayımlanmıştır. "Garip Önsözü"nde şairanelik olarak adlandırdığı şiire özgü bir söz varlığının bulunmasını kabul etmemiş, şiirden vezin ve kafiye gibi şekil öğelerinin, benzetmeye dayalı sanatların atılmasını istemiş, bunun yerine yalın bir dille anlamı önemsemiştir. Ona göre şiir bütün hususiyeti edasında olan mânadan ibarettir.

Şiirin finalinin ironi, parodi gibi tekniklerle sağlanan bir noktaya bağlanması Orhan Veli'nin başlıca özelliklerindedir. Şairin bu anlayışla yazdıkları önce hece vezni geleneğinden gelen şairler, daha sonra toplumcu gerçekçiler, Attila İlhan ve İkinci Yeni şairleri tarafından eleştirilmiştir. Buna karşılık espri ile duyguyu birleştirip konuşma dili edasıyla yazdığı şiirleriyle kısa zamanda popüler hale geldiği gibi Türk edebiyatında vezinli kafiyeli, şiire özgü kelime ve söyleyişler içeren eski anlayış Garip hareketinden sonra terkedilmiştir. İkinci Yeni ve daha sonraki modern Türk şiiri bu açıdan Orhan Veli'ye çok şey borçludur. Onun yeni tarzdaki şiirlerinin başlangıçta Fransız sürrealistleri, 1945'ten itibaren halk edebiyatı ürünlerinin etkisini taşıdığı kabul edilmektedir. Şiirlerinin içerik bakımından en önemli özelliği küçük şeyleri ve küçük adamı konu edinmesidir. "Kitâbe-i Seng-i Mezar" şiirindeki "Yazık oldu Süleyman Efendi'ye" dizesinin, zamanında

Orhan Veli Kanık

Orhan Veli'nin el yazısı ve imzası

o kadar ilgi çekmesinin sebebi sıradan insanın da dikkate değer olduğunu ortaya koymasındır. Bunun dışında propagandacı olmayan bir toplumsal eleştiri, aşk ve cinsellik, yaşama sevinci onun şiirlerinde çok görülen öğelerdir. "İstanbul Türküsü", "İstanbul'u Dinliyorum", "Kapalıçarşı" gibi şiirleriyle de Türk edebiyatının önde gelen İstanbul şairlerinden sayılmıştır.

Eserleri. Şiir: *Garip* (İstanbul 1941; Oktay Rifat ve Melih Cevdet'le birlikte, sadece Orhan Veli'nin şiirlerini içeren ikinci baskısı, İstanbul 1945), *Vazgeçemediğim* (İstanbul 1945), *Destan Gibi* (İstanbul 1946), *Yenisi* (İstanbul 1947), *Karşı* (Ankara 1949), *Bütün Şiirleri* (İstanbul 1951; der. Asım Bezirci, İstanbul 1982; haz. Mehmet Fuat, İstanbul 2003). **Nesir:** *Nesir Yazıları* (İstanbul 1953), *Edebiyat Dünyamız* (İstanbul 1975; bunların yeni baskıları *Bütün Yazıları I / Sanat ve Edebiyat Dünyamız*, der. Asım Bezirci, İstanbul 1982), *Bütün Yazıları II / Bindiğimiz Dal* (der. Asım Bezirci, İstanbul 1982), *Şairin İşi-Yazılar, Öyküler, Konuşmalar* (İstanbul 2003). **Diğer Eserleri:** *Fransız Şiir Antolojisi* (1947), *Nasrettin Hoca Hikayeleri* (1949), *Şevket Rado'ya Mektuplar* (Orhan Veli, Oktay Rifat, Melih Cevdet; haz. Emin Nedret İşli, İstanbul 2002), *Hoşgör Köftecisi* (İstanbul 2012), *Yalnız Seni Arıyorum / Nahi Hanıma Mektuplar* (İstanbul 2014). **Tercüme:** Alfred de Musset: *Bir Kapı ya Açık Durmalı ya Kapalı* (Ankara 1943, Oktay Rifat ile birlikte), *Barberine* (Ankara 1944); Molière: *Scapin'in Dolapları* (Ankara 1944), *Sicilyalı yahut Resimli Muhabbet* (Ankara 1944), *Tartuffe* (Ankara 1944), *Versailles Tulûatı* (Ankara 1944); Gogol: *Üç Hikâye* (Ankara 1945, Erol Güney ile birlikte); Lesage: *Turcaret* (Ankara 1946); *La Fontaine'nin Masalları* (İstanbul 1948); Shakespeare: *Hamlet*, *Venedikli Tüccar* (İstanbul 1949, Ş. Erendiz ile birlikte), *Batıdan Şiirler* (İstanbul 1953, O. Rifat ve M. Cevdet ile birlikte); J. Anouilh: *Antigone* (Ankara 1955); J. P. Sartre: *Saygılı Yosma* (İstanbul 1961); *Bütün Çeviri Şiirleri* (der. Asım Bezirci,

İstanbul 1982); Ivan Turgenyev: *El Kapısı* (haz. M. S. Koz, İstanbul 1994).

BİBLİYOGRAFYA :

Adnan Veli Kanık, *Orhan Veli İçin*, İstanbul 1953; Asım Bezirci, *Orhan Veli: Yaşamı, Kişiliği, Sanatı, Eserleri*, İstanbul 1991; Bilge Ercilasun, *Orhan Veli Kanık: Hayatı, Sanatı ve Eserlerinden Seçmeler*, İstanbul 1994; Hakan Sazyek, *Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinde Garip Hareketi*, Ankara 1996; M. Orhan Okay, *Poetika Dersleri*, İstanbul 2004, s. 30-90; M. Şeref Özsoy, *Kanık'sadığım Biri Orhan Veli*, İstanbul 2001; Yılmaz Daşcıoğlu, *Türk Şiirinde Bir Garip Adam Orhan Veli Kanık*, İstanbul 2005; "Kanık, Orhan Veli", *TDEA*, V, 143-145; "Kanık, Orhan Veli", *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*, İstanbul 2003, II, 545-548.

YILMAZ DAŞCIOĞLU

KARACA, Kâni

(1930-2004)

Son dönem

dinî ve din dışı müzik eserleri icracısı.

1 Mart 1930 tarihinde Adana'nın Karataş ilçesine bağlı Adalı köyünde doğdu. Henüz iki üç aylık iken bir kaza sonucu görme yeteneğini kaybetti. Üç yaşında babasının vefatı üzerine halası ve eniştesinin himayesinde büyüdü. İlkokulda okurken aynı zamanda köyün imamı Saatçı Ali (Nergis) Efendi ile hıfza başladı. Bir müddet sonra civar camilerde mukabele okumaya başlayınca sesinin güzelliğiyle dikkati çekti. Ardından Adana'da Hacı Şefika Hatun Camii'nin imamı olan, aynı zamanda müzik bilgisine de sahip bulunan Hâfız Abdi Er Efendi'nin yanına verildi. Kâni Karaca'nın müzik bilgisinin temellerinin, bu hocasından edindiği pratik bilgilerin ve makamları Kur'an'a uygulamanın yanı sıra Adana Türk Ocağı'nda verilen konserleri dinlemesi ve bazı amatör konserlere katılması yoluyla atıldığı söylenebilir. Dokuz yaşında hıfzını tamamladıktan sonra mevlid okumayı da kendi kendine geliştirdi, genç yaşlarında civar illere davet edilmeye başlandı. Nihayet kabiliyeti ve giderek artan ünü dolayısıyla Adana eşrafından bazı kişiler 1950 yılında kendisini